

PENTEKOSTÁLNÍ JEŽÍŠ: VÝVOJ, POTENCIÁL A RIZIKA LETNIČNĚ-CHARISMATICKÉ TEOLOGIE¹

Pavel Hejzlar

The Pentecostal Jesus: Development, Potential, and Risks of Pentecostal and Charismatic Theology. Pentecostalism has much in common with Evangelicalism. It endeavors, however, to intensify its Evangelical heritage. Jesus was seen by the first generation of U.S. Pentecostals as an actively present agent who saves, baptizes with the Holy Spirit, heals, and is coming again. Of the four points, only Spirit-baptism was novel and became a Pentecostal distinctive, while the remaining doctrines were rather commonplace among radical Evangelicals during the last two decades of the 19th century. The Fourfold Gospel is christological in nature. Likewise, the confession that Jesus Christ is the same yesterday and today was axiomatic for early Pentecostalism. Subsequently, however, the simple Pentecostal gospel has been expanded as other doctrines claimed attention: the prophetic, deliverance from demons and spiritual warfare in terms of territorial spirits, and the re-establishment of the apostolic office in the church. The author further elaborates the Pentecostal proclivity toward Luke–Acts, but explains that thereby the Pauline gospel of God’s grace justifying the sinner based on Christ’s sacrifice is by no means undermined.

Vnímání identity Ježíše Krista v různých náboženských útvarech a v různých epochách je tématem, jež k sobě právem po léta poutá pozornost. Český čtenář má již po ruce vícero publikací, které představují Ježíše jako toho, jehož určité chápání utvářelo svébytnost té které skupiny věřících.² Dosud jsme však v této galerii Ježíšových portrétů nenarazili na Ježíše, v němž věří letniční a charismatičtí křesťané. Kým je tedy Ježíš Kristus pro pentekostalisty? Které aspekty jeho díla akcentují? Inspiruje je spíše pozemský Ježíš nebo vyvýšený Kristus? Jsou-li letniční a charismatičtí známí zdůrazňováním třetí osoby Trojice, může být vůbec řeč o christologii, jež by pro ně byla příznačná?

¹ Tato studie byla vypracována v rámci Výzkumného záměru MŠMT č. MSM0021620802 „Hermeneutika křesťanské, zvláště české protestantské tradice v kulturních dějinách Evropy“.

² Jakub S. Trojan, *Ježíšův příběh*, Praha: OIKOYMENH, 2005; Jaroslav Pelikan, *Ježíš v proměnách staletí*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008; Jacob Neusner, *Rabín mluví s Ježíšem*, Brno: Barrister, 2008; John H. Yoder, *Ježíšova politika*, Heršpice: EMAN, 2004.

Globální rozsah studovaného hnutí, jehož jednotlivé proudy vykazují vedle společně sdílených prvků i specifické teologické tendence, představuje metodologickou komplikaci. Navzdory nedávným pokusům o prokázání simultánního vzniku různých ohnisek pentekostalismu po celém světě³ však máme za to, že pentekostalismus je vposledu jeden a vyvěrá z duchovního vření ve Spojených státech na přelomu 19. a 20. století. Spolu s Grantem Wackerem jsme přesvědčeni, že první generace letničních ve Spojených státech položila ideové základy hnutí, které se záhy globalizovalo.⁴ Výhodiskem naší studie tedy budou věroučné formulace oné první generace. Jejich srovnání s některými pozdějšími variacemi pentekostalismu nám umožní sledovat, jakých změn doznal Ježíšův obraz během stovky let, jež nás dělí od vzniku zmíněného hnutí. Ačkoli výrazné procento pentekostalistů žije na jižní polokouli a v Asii, máme zde na mysli především euroamerickou oblast, což je motivováno jednak dostupností pramenů, jednak vlivem amerického pentekostalismu na zbytek světa – včetně České republiky.

Pentekostální Ježíš a pokus zintenzivnit evangelikalismus

Sondu do letniční identity můžeme otevřít tázáním po tom, co nám první generace amerických pentekostalistů prozradila o svém pojetí Ježíše tím, jak jej titulovala, když o něm mluvila nebo jej oslovovala v modlitbách a písních. O tom, že Ježíš je Kristus nikoho nenapadlo pochybovat. Titul „Kristus“ bylo tedy možné vynechat. Snáze se uplatnilo pavlovské „Pán“, jež sice zní vznešeně, avšak ze způsobu jeho užívání je patrné, že tento „Pán“ byl prvním letničním i blízkým přítelem. Zbožnost orientovanou na Ježíše – Spasitele a důvěrného přítele – sdílel raný pentekostalismus s pietismem a evangelikalismem.⁵

³ Allan Anderson, *An Introduction to Pentecostalism*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

⁴ Grant Wacker, *Heaven Below*, Cambridge: Harvard University Press, 2001, 8. Podobně i Robeck má za to, že duchovní probuzení na ulici Azusa v Los Angeles v roce 1906 bylo zásadním impulsem pro vznik světového pentekostalismu. Cecil M. Robeck, *The Azusa Street Mission and Revival: The Birth of the Global Pentecostal Movement*, Nashville: Nelson, 2006, 8, 11–13, 235–280.

⁵ „Pietismus“ chápeme jako obnovný proud v rámci reformačních církví na evropském kontinentu. „Evangelikalismem“ označujeme anglofonní probuzenecké křesťanstvo. Protože pentekostalismus vznikl ve Spojených státech, srovnáváme jej dále spíše s evangelikalismem. Ohledně pietisticky laděné, na Ježíše orientované spirituality pentekostalistů viz Wacker, *Heaven Below*, 87–89 a Keith Warrington, *Pentecostal Theology*, London: T&T Clark, 2008, 30, 32, 34.

Pentekostalismus byl od počátku svého druhu radikalizací evangelikalismu. Mluví-li evangelikál o konverzi či znovuzrození, pentekostalista přitaká, ale zpravidla dodá, že poté má následovat křest Duchem. Tak jako ostatní křesťané pentekostalista věří, že spása pramení z Kristovy oběti na kříži (chápané substitučně). Prohlásí však, že omezovat působnost Kristovy smrti na odpuštění hříchů a nevidět, že Kristus trpěl i za naše nemoci (případně i za naši hmotnou nouzi), znamená jeho oběť nedocenit. Poukáže-li evangelikál na nezbytnost posvěcení, pentekostalista nebude nic namítat, ale doplní, že na hřích se leckdy váží démonické síly, jež je třeba vyhnat v Ježíšově jménu. Kde sekularizovaný člověk mluví o zlu v obecné rovině a leckterý křesťan připustí existenci ďábla jako osoby, tam pentekostalista cítí potřebu identifikovat jednotlivé zlé duchy jmenovitě. Evangelikál dále věří, že jej Pán Ježíš vede – zejména pokud jde o důležitá životní rozhodnutí. I v této věci se s ním pentekostalista shodne. Doplní však, že tato duchovní navigace může být ještě frekventovanější a konkrétnější. Očekává, že Bůh k němu bude mluvit prostřednictvím snů, prorockých vizí, „slov poznání“, výkladu jazyků a výjimečně i prostřednictvím andělů, návštěvy samotného Ježíše nebo transportem do nebeských sfér. Zatímco ostatní křesťané opěvují dávné Boží skutky, bohoslužba pentekostalistů se orientuje na Boží přítomnost tady a teď. „Chvály“, blok písní, jimiž pentekostální bohoslužba zpravidla začíná, mají účastníky přivést přímo před Boží trůn. Zní-li pietistická modlitba vroucně a důvěrně, modlitba pentekostalisty vyzní tu familiárně (s odvoláním se na Boží laskavé otcovství, díky němuž věřícímu nebude odepřeno nic dobrého), tu autoritativně (když prosby adresované Bohu přejdou do vyhlásování skutečností dosud uchoopených pouze ve víře či rozkazování démonům, kteří přijetí vytouženého dobra brání).

Čtverhranné evangelium

Mnozí pozorovatelé pentekostálních shromáždění nabývají dojmu, že podstatou letničně-charismatického křesťanství jsou intenzivní emoce. Jakkoli je výrazná citová angažovanost mnoha účastníků pentekostálních bohoslužeb nepopíratelná, tato skutečnost nikterak nesnižuje význam teologických tezí, na nichž tento typ zbožnosti staví. Letniční či charismatický křesťan není mystik rozplývající se v bezbřehém oceánu božství, ale cíleně vyhledává konkrétní typy duchovní zkušenosti, jež jsou zakotveny v určité christologii.

Je-li letniční zbožnost variací pietismu s jeho orientací na Ježíše – Spasitele každého věřícího jednotlivce, nepřekvapí nás, že zkušenostně uchopovaná spása v celé její šíři se v pentekostalismu otáčí kolem této osy. Podle výmluvného a v raném pentekostalismu dobře doloženého sumáře věrouky je Ježíš Spasitelem, křtitelem v Duchu, uzdravovatelem a přicházejícím Králem. Díky tomu, že Ježíš byl identifikován v těchto čtyřech rolích, mluvilo se o „čtverém“ nebo „čtverhranném“ evangeliu.⁶ Letničním specifikem či novinkou v tomto výčtu aspektů Ježíšova díla byl pouze druhý bod, který představoval Ježíše jako toho, kdo křtí Duchem. Vše ostatní bylo již přítomné v amerických probuzeneckých kruzích minimálně v posledních dvou dekádách 19. století.⁷

Většina ze čtyř tezí letničního evangelia se týká něčeho, co je podle jejich vyznavačů vnímatelné – ať už v duševní oblasti nebo dokonce smyslově. Východisko je sice doktrinální – předkládá se k věření, že Ježíš zachraňuje z hříchu, křtí Duchem a uzdravuje –, ale věřící je směřován k určitým zkušenostem. Již v pietismu a evangelikalismu je hlásání Ježíše jako Spasitele nemyslitelné bez výzvy, aby posluchač přijal Ježíše za svého Spasitele, což se může odehrát v přesně datovatelném okamžiku a bývá to spojeno s prožitkem. Kdo svůj život odevzdal Kristu, má zakoušet pokoj a radost plynoucí z vědomí, že je smířen s Bohem. Tento prožitek má být vnímatelný na duševní rovině. Pentekostální hlásání Ježíše, který křtí Duchem a uzdravuje, však tenduje k prožitku, který je dokonce registrovatelný smysly. Ti, kdo absolvovali křest Duchem nebo nadpřirozené uzdravení, svědčí o vnímání energie – nejčastěji ve formě chvění nebo tepla. Může však dojít i k dočasné ztrátě vědomí.⁸ Klasičtí letniční trvají na tom, že „počátečním fyzickým důkazem“ křtu Duchem je mluvení v jazycích.⁹ Duchovní zkušenost se tedy podle nich projeví ve smyslově vnímatelné sféře.

⁶ Donald W. Dayton, *Theological Roots of Pentecostalism*, Peabody: Hendrickson, 1987, 20–22.

⁷ Dayton, *Theological Roots of Pentecostalism*, 63–167. Wacker, *Heaven Below*, 1–4.

⁸ Ohledně prožitku křtu Duchem v raném pentekostalismu viz Wacker, *Heaven Below*, 35–40; „odpočívání v Duchu“ viz Francis MacNutt, *The Power to Heal*, Notre Dame: Ave Maria, 1977, 189–224; vjemy související s uzdravováním nemocných: Pavel Hejzlar, *Dva přístupy k Božímu uzdravení: Fred F. Bosworth, Kenneth E. Hagin, Agnes Sanfordová a Francis MacNutt v rozhovoru*, Praha: Emet, 2010, 149.

⁹ Assemblies of God Statements of Fundamental Truths.

http://ag.org/top/Beliefs/Statement_of_Fundamental_Truths. 6. května 2011.

Za čtverhranné evangelium: další vlny pentekostalismu

Postihuje však původní „čtverhranné evangelium“ z přelomu 19. a 20. století dosud všechny důležité charakteristiky dnešního pentekostalismu? To lze zjistit jedině tak, že se pokusíme další věroučné prvky začlenit pod jednotlivé teze čtverhranného evangelia. K takovému kroku se sice můžeme odvážit, ale chceme-li být právi dějinné realitě, pak jedině s vědomím, že se jedná o náš vlastní pokus uvést do vzájemného vztahu doktrinální elementy, které se v praxi vyskytují ad hoc.

Konkrétně nelze nezmínit prorocké dary, které můžeme uvést do vztahu ke křtu Duchem. Kniha Skutků zmiňuje prorokování vedle glosolálie jako průvodní jev naplnění Duchem (Sk 19,6). Navíc výklad jazyků bývá pentekostalisty chápán jako ekvivalent prococtví.¹⁰ Sotva však lze říci, že by byl dominantním modem prorocké řeči. Pentekostalisté svědčí o prorockých snech, vizích a „slozech poznání“ (vjemech odhalujících dílčí, za normálních okolností skryté, informace). První generace letničních ve Spojených státech se sice poněkud jednostranně zaměřila na glosolálii jako důkaz křtu Duchem, nicméně pozdější vývoj ukázal, že inspirovanou řeč lze chápat širěji. Ačkoli prococtví a výklady jazyků provázejí hnutí od jeho vzniku, k prvnímu skutečně výraznému průlomů prorockého elementu v dějinách pentekostalismu došlo vystoupením Williama M. Branhama, počínaje rokem 1947.¹¹ Od 80. let 20. století v tomto směru vyniká skupina proroků z Kansas City. Jejich patriarchou je Paul Cain.¹² Jiný z nich, Rick Joyner, se svými barvitými vizemi pronikl na český trh charismatické literatury;¹³ a James Goll je občasným hostem na konferencích pořádaných Křesťanskou misijní společností.¹⁴

Pentekostalismus si dále nelze představit bez vymítání démonů, jež můžeme ovšem snadno zařadit pod bod „Ježíš – uzdravovatel“ čtverhranného evangelia. Klasické letniční hnutí nepočítá s tím, že by službu k osvobození od zlých duchů mohli potřebovat i někteří křesťané. V jejich myšlení

¹⁰ Reinhold Ulonska, *Duchovní dary v učení a praxi*, samizdat, místo ani rok vydání nejsou uvedeny, 142.

¹¹ David Edwin Harrell, Jr., *All Things Are Possible: The Healing and Charismatic Revivals in Modern America*, Bloomington: Indiana University Press, 1975, 27–52.

¹² Jack Deere, *The Beginner's Guide to the Gift of Prophecy*, Ventura: Regal, 2001, 27–29. G. W. Gohr, „Kansas City Prophets“ in *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, eds. Stanley M. Burgess and Eduard M. Van der Maas, Grand Rapids: Zondervan, 2002, 816–817.

¹³ Rick Joyner, *Poslední bitva: Boj světa s temnotou na konci věků*, Praha: KMS, 1998.

¹⁴ James Goll byl hostem na konferencích pořádaných KMS v letech 1992, 1998 a 2011. <http://www.kmspraha.cz/akce-aktivity/krestanska-konference>. 18. 5. 2011.

se totiž přítomnost dvou duchů (svatého a nečistého) v jedné osobě vylučují. Mimo tento rámec vykročili teprve nezávislí uzdravovatelé po druhé světové válce. Je řeč o „uzdravovacím probuzení“, jež odstartovalo vystoupení Williama M. Branhama a jehož trvání David Harrell ohraničuje roky 1947–1958.¹⁵ Leckteří z těchto hlasatelů evangelia působili nejen ve Spojených státech, ale i v zámoří, čímž notně přispěli k revitalizaci a expanzi globálního pentekostalismu v době, kdy generace průkopníků vymírala. Jejich nezávislost na denominačních strukturách jim umožnila formulovat letniční poselství nově.

Dalším milníkem ve vývoji pentekostální démonologie bylo učení protagonistů Pastýřského hnutí v 70. letech 20. století, jmenovitě Dereka Prince a Dona Bashama.¹⁶ Právě ti se, možná více než kdokoli předtím, explicitně rozešli s letničním omezováním služby osvobození na lidi stojící mimo církev. Další – zatím poslední fázi – bylo rozšíření duchovního boje mimo individuální rovinu. V tomto ohledu vynikl zejména C. Peter Wagner, z jehož dílny vzešel i sborník *Teritoriální duchové* přeložený do češtiny,¹⁷ a populární fikcí Frank Peretti.¹⁸ Ovšem i teologie Johna Wimbera (1934–1997), zakladatele církve Vinice a někdejšího Wagnerova kolegy, je nemyslitelná bez polarizovaného světa, v němž Boží království prostřednictvím nadpřirozených charismat nutí na ústup říši temnoty.¹⁹

A konečně, pentekostalismus si lze těžko představit bez charismatických, v některých případech autokratických, vůdců. První letniční ještě neformulovali nauku o obnovení pěti úřadů – včetně apoštolského (na základě Ef 4,11). Horlili sice pro obnovu církve po vzoru prvotního apoštolského křesťanství, ale apostolicita se podle nich vztahovala na celé jejich hnutí, které nazývali „Apoštolským hnutím“, a nekoncestrovala se do osob (apoštolů). V tomto ohledu byli skromnější než někteří z jejich předchůdců (John A. Dowie, Frank W. Sandford).²⁰ Tím, kdo původní adjektivum „apoštolské“ (hnutí) proměnil v substantivum „apoštolé“, byl až Derek Prince (1915–2003), učitel vlivný i v českých zemích. Podle Dana Drápala

¹⁵ Harrell, *All Things*, vii, 23.

¹⁶ Richard Quebedeaux, *The New Charismatics: The Origins, Development, and Significance of Neo-Pentecostalism*, Garden City: Doubleday, 1976, 141.

¹⁷ C. Peter Wagner, *Teritoriální duchové*, Praha: Logos, 1992.

¹⁸ Frank Peretti, *Střetnutí*, Praha: Logos, 1992.

¹⁹ John Wimber, *Power Evangelism*, San Francisco: Harper & Row, 1986, 15–50, 66–90.

²⁰ Wacker, *Heaven Below*, 155–156.

vyučoval Prince o obnově apoštolského úřadu již od 70. let 20. století. Toto téma pak dále rozvíjel Peter Wagner a jiní.²¹

I tuto několikerou augmentaci čtverhranného evangelia je možné chápat christologicky. Pokud jde o prorocství, jeho esencí je podle mnoha pentekostalistů „svědectví Ježíšovo“ (Zj 19,10) – nadpřirozené ujištění, které Ježíš dává svému učedníku. Jde-li o osvobození od zlých duchů, Ježíš – reprezentovaný svým jménem, jímž pentekostalisté zahání demony – vítězí nad těmito záškodnickými bytostmi. Ježíš je také tím, kdo v církvi svrchovaně ustanovuje apoštoly, proroky, evangelisty, pastýře a učitele.

Nelze však říci, že by pozdější vývoj vždy cosi přidával k původnímu čtverhrannému evangeliu. Někdy jsou jeho jednotlivé prvky naopak tlumeny či přeznačovány ve snaze učinit pentekostální poselství přijatelnější ostatním křesťanům. Kupříkladu John Wimber slevuje z původního letničního důrazu na mluvení v jazycích coby nutného znamení křtu Duchem právě tak jako z názoru, že tato zkušenost přichází až po konverzi. Pojmy „křest“ a „naplnění“ Duchem jsou pro něj synonyma.²² Podobně i současný britský letniční teolog, Keith Warrington, upozorňuje na to, že vyhraněný způsob, jakým první generace letničních mluvila o křtu Duchem, jednak sváděl k elitismu (rozdělení na ty, kdo onu zkušenost již absolvovali a ty, kdo ještě ne), jednak byl sice oprávněně, ale zato jednostranně založen na Lukášově teologii, zatímco jiní novozákonní svědkové, zejména Pavel, umožňují mluvit o křtu Duchem inkluzivnějším způsobem při zachování prostoru pro nadpřirozená charismata.²³

Pentekostální a evangelijní Ježíš

Z evangelií jsou pentekostalistům nejbližší Marek a Lukáš. Marek kvůli představení Ježíše jako toho, který zaslubuje, že je možné mít „víru Boží“ (Mk 11,22 kral.), jejímž prostřednictvím lze vše zvládnout.²⁴ Velké oblibě se těší dodatek Markova evangelia (Mk 16,9–20), protože v jeho verzi misijního poslání se počítá se zázračnými znameními, jež mají stvrzovat zvěstované Slovo. Navíc „tato znamení“ podle Marka 16,17 provázejí univerzálně

²¹ Dan Drápal *Apoštolská služba* Praha: KMS, 2004, 7. C. Peter Wagner, *Churchquake!* Ventura: Regal, 1999.

²² John Wimber, *Power Evangelism*, San Francisco: Harper, 1986, 144–151.

²³ Warrington, *Pentecostal Theology*, 123–130.

²⁴ Platí to zejména o Hnutí víry. Slovy jeho čelného představitele: „Nevím proč, ale Markovo evangelium jsem měl vždycky nejraději. Myslím, že tomu je tak proto, že Marek 11 mě dostal z lůžka, na něž jsem byl upoután.“ Kenneth E. Hagin, *Mountain Moving Faith*, Tulsa: RHEMA, 1993, 103.

„ty, kdo uvěří“. Každý opravdu věřící je tedy s to uzdravovat nemocné, vymítat demony a mluvit novými jazyky. Výsledky textové kritiky, která daný oddíl prohlašuje za pozdější dodatek, pentekostalisté buď vůbec ne-reflektují nebo je prohlašují za ukázkou toho, jak liberální teologie okrádá církev o její dědictví. Ojedinelý hlas římskokatolického charismatika, který výsledky textové kritiky ohledně dodatku Markova evangelia akceptuje, je staví do služby přesvědčení, že zázraky pokračovaly i v poapoštolské generaci.²⁵

Lukášovo evangelium pentekostalisty přitahuje tím, jakou pozornost věnuje působení Ducha svatého. Do popředí vystupuje Lukáš 4,18–19, protože je předznamenáním celého Ježíšova vystoupení. Zatímco například John H. Yoder má také v oblibě Lukášovo evangelium a jeho zájem je motivován přesvědčením o politické orientaci Ježíše tohoto evangelia,²⁶ většinová americká a evropská pentekostální interpretace Lukášova evangelia politický rozměr Ježíšova vystoupení pomíjí.²⁷ „Milostivé léto“, které Ježíš vyhlásil, se podle ní týkalo především odpouštění hříchů, uzdravování nemocných a osvobozování démonicky spoutaných jednotlivců.

Tato interpretace pojímá „milostivé léto“ duchovně (boj je veden proti démonům a ne proti společenským strukturám), ale počítá s tím, že příchod Božího království do města, oblasti či národa společnost promění. Nebylo by proto správné obviňovat pentekostalisty ze sociální irelevance. Nepředkládají sice originální sociální etiku, ale chtějí si od Boha vyprosit a také ztělesňovat metodu sociální změny. Jejich metodou je probuzení, to znamená konverze obyvatelstva ve velkém měřítku.²⁸

Lukáš ovšem nepojednává o zmocnění Duchem svatým pouze ve vztahu k Ježíšovi. Vybavení Duchem se podle něj týká i učedníků. Z jeho evangelia se dozvídáme, že o Ducha je potřeba prosit (L 11,13) a že právě Duch svatý je tím darem, který Otec dává svým dětem (matoušovská paralela formuluje zaslíbení obecněji). Pověření ke kázání s doprovodnými znameními se rozšiřuje na okruh sedmdesáti učedníků – neomezuje se na apoštoly (L 10,1–20) a v závěru Lukášova evangelia jsou učedníci vybízeni, aby setrvali v Jeruza-

²⁵ Francis MacNutt, *Healing*, Notre Dame: Ave Maria Press, 1974, 1999, 47.

²⁶ *Ježíšova politika*, Yoderova první výraznější publikace, je pojata z větší části jako výklad Lukášova evangelia.

²⁷ Warrington, *Pentecostal Theology*, 226–227. V Jižní Americe je tomu ovšem jinak: Warrington, *Pentecostal Theology*, 231–232. Richard Shaull and Waldo Cesar, *Pentecostalism and the Future of the Christian Churches: Promises, Limitations, Challenges*, Grand Rapids: Eerdmans, 2000.

²⁸ Warrington, *Pentecostal Theology*, 230. Hejzlar, *Dva přístupy*, 239–251.

lémě dokud nebudou „vyzbrojeni mocí z výsosti“ (L 24,49). Tím Lukáš vytvořil spojnici s knihou Skutků, kde hned na začátku učedníci obdrží to, co jim bylo slíbeno.

Lukášova druhá kniha se otevírá ujištěním, že Ježíšova činnost byla pouhým začátkem (Sk 1,1) a ozřejmuje, že tentýž Ježíš bude ve světě i nadále přítomný – prostřednictvím své Duchem zmocněné církve. Kniha Skutků vztahuje pojem „křest Duchem“, který se sice objevuje už v předpovědi Jana Křtitele na začátku evangelií, ale není tam vysvětlen, na událost vylití Ducha o letnicích (Sk 1,5). Lukášova periodizace dějin spásy, která období od letnic po Kristův návrat prezentuje jako éru Ducha (Sk 2,17–20), legitimizuje v očích pentekostalistů jejich dychtivé očekávání, že se realita dnešního církevního života přiblíží této apoštolské normě – v lepším případě ji překoná, protože před příchodem Páně má vše gradovat.²⁹

V evangeliích pentekostalisty zajímají především Ježíšovy mocné činy a jeho zaslíbení, která dávají vzrůst víře, že moc Ducha, který byl při díle v jeho službě, se týká i nás. Právě Ježíšovy mocné činy signalizovaly jeho současníkům, že se přiblížilo Boží království a zjevovaly jeho charakter – zejména soucit s nemocnými.³⁰

Pro pentekostalisty je přitom důležité, že Ježíš nekonal mocné činy jako vtělený Bůh, ale jako člověk, na němž spočinul Boží Duch.³¹ Ježíšovo plné lidství tak má zásadní důsledky pro pentekostální praxi. Zdůvodňuje totiž, proč můžeme zázraky konat i my. Kdyby Ježíš konal mocné činy z moci jednorozeného Božího Syna, neslušelo by se napodobovat jej.

Pentekostalisté chápou sami sebe jako dědice Ježíšovy služby v jejích obou aspektech – mocného slova i mocných činů. Mají za to, že Duch, který učinil z Ježíše Mesiáše, spočívá i na nich. K tomu se ovšem nedostávají od pozemského Ježíše bezprostředně, ale přes letnice. Ježíšova pozemská služba se tak stává spíše předpokladem života církve. Vlastním vzorem je pro pentekostalisty primárně obraz první církve, jak jej líčí kniha Skutků.

Pentekostální evangelium: Lukáš i Pavel

Z hlediska dějin působení jednotlivých novozákonních spisů přináší rozmach pentekostalismu rehabilitaci Lukášova díla, které se v západním křesťanstvu ocitlo na vedlejší koleji ve srovnání s listy apoštola Pavla, zejména

²⁹ Podrobněji o letniční periodizaci dějin: Hejzlar, *Dva přístupy*, 41–52.

³⁰ Hejzlar, *Dva přístupy*, 41, 43, 46, 84.

³¹ Hejzlar, *Dva přístupy*, 188–189. Warrington, *Pentecostal Theology*, 34.

epištolou Římanům. Z objevení příběhů o křtu Duchem v knize Skutků nebo Ježíšova kázání v Nazaretě v Lukášově evangeliu však neplyne, že by pentekostalisté rezignovali na Pavlova a posléze také reformační zvěst o ospravedlnění hříšníka. Čtverhranné evangelium v první řadě prohlašuje Krista za Spasitele, a ani později přidané důrazy na Krista uzdravovatele a křtitele Duchem nic neubraly z významu první teze. Naopak, Kristovy role uzdravovatele a křtitele Duchem stojí ve službách jeho primární role Zachránce. Uzdravování má totiž stvrzovat pravost kázaného Slova a pohnout nevěřící k tomu, aby svůj život odevzdali Kristu.³² Funkcí křtu Duchem je vybavit křesťany ke svědectví o Kristu (podle Sk 1,8).³³ První letniční tolik zaměstnával křest Duchem proto, že byl nový. Učení o ospravedlnění přijímaném vírou, posvěcení, uzdravení i Kristovu druhém příchodu již znali z Hnutí svatosti, v němž byli doma.

Pentekostalismus je však pavlovský i v nezaměnitelném pořadí zvěstovaného Slova a víry, která z něj pramení (Ř 10,8–10). Jen málokdy narazíme v letniční či charismatické literatuře na svědectví o setkání s Bohem, přijetí uzdravení apod., k němuž by došlo zcela spontánně, aniž by je dotýčný hledal. Od samého počátku bylo učení o křtu Duchem prezentováno jako objev biblické pravdy, kterou si však je třeba přivlastnit vírou, modlitbou, případně i vzkládáním rukou. Teze o emocionalismu, který je údajně podstatou pentekostální zbožnosti, zaměňuje pořadí prožitku a učení. Je tezí pozorovatele, který přichází zvnějšku a nenaslouchá svědectvím pentekostalistů o tom, jak k duchovnímu prožitku dospěli.³⁴

Pentekostalismus a fundamentalismus

Pentekostalismus bývá někdy prohlašován za pouhou variantu fundamentalismu. Ačkoli tato záměna je nasnadě, protože mnozí pentekostalisté Bibli používají fundamentalisticky, zmíněné dva proudy nelze považovat za identické. Obě hnutí sice vznikla ve stejné době, ve stejném prostředí a spojovala je do určité míry společná agenda, tj. reakce na modernismus, ale každé z těchto hnutí se s modernismem vypořádalo způsobem jemu vlastním, který byl vzájemně do značné míry nekompatibilní, jak ostatně účastníci obou hnutí sami záhy rozpoznali. Ve dvou bodech letničního čtverhranného evangelia se shodovali (Ježíš jako Zachránce a přicházející Král), zatímco ve

³² Hejzlar, *Dva přístupy*, 241–242.

³³ Dayton, *Theological Roots*, 87–108. Ulonska, *Duchovní dary*, 13–23.

³⁴ Wacker, *Heaven Below*, 53, 60–61.

zbývajících dvou – těch, jež mají co do činění s Božími nadpřirozenými intervencemi v tomto věku – se jednoznačně rozcházel.

Jestliže je pro identitu pentekostalistů klíčové, že Ježíš křtí Duchem a uzdravuje, pak je sotva můžeme pokládat za fundamentalisty. Jak poznamenává Douglas Jacobsen, zde nejde jen o dvě témata z mnoha, ale o celkovou představu Božího jednání v dějinách. Zatímco fundamentalisté obhajují jednu provždy dané propozice z Písma, Bůh pentekostalistů se aktivně účastní dění ve světě. Jeho pravda není jen jednou provždy zakódovaná v Písmu. Důležité je také to, že Duch svatý do této pravdy křesťany uvádí. Bůh pentekostalistů není nehybný determinista, ale je bytostně interaktivní, takže velmi záleží na tom, zda se chopíme jeho zaslíbení.³⁵ Tím se dostáváme k rozepři mezi předchůdci obou hnutí. Zatímco pentekostalisté jsou dědici Johna Wesleye, a tím i Jacoba Arminia, američtí fundamentalisté jsou zpravidla kalvinisty.

Zatímco typický fundamentalista se spokojí s vytvořením věroučného systému založeného na Písmu, jež je chápáno jako encyklopedie, pro pentekostalistu není takový věroučný systém cílem. Cílem je duchovní zkušenost či život vyvěrající z ní. Písmo k této zkušenosti vede – má tedy vlastně funkci služebnou. Pentekostalista potřebuje být fundamentalistou jen v jednom. Musí zastávat axiom „Ježíš Kristus včera i dnes je tentýž, i na věky“ (Žd 13,8 NS).

Potenciál a rizika pentekostálního křesťanství

Znovuobjevení smyslu vnímatelných prožitků sice na jednu stranu otevírá dveře dimenzi náboženské zkušenosti, kterou zbytek euroamerického křesťanstva odepsal, a tak se o ni možná ochudil, na druhou stranu však akcentování tohoto typu prožitků vede k nedocenení běžného života víry a prohlašování toho, co je mimořádné, za normu.³⁶ Nasměrování letničních a charismatických křesťanů jejich vůdci k očekávání spektakulárního je doprovázeno frustracemi, když se vytoužené zkušenosti nedostávají. O mimořádném se sice lépe vypráví a sotva bude náhodou, že vlivného postavení v pentekostálních kruzích dosahují právě ti, kdo takové příběhy mají po ruce. Nicméně církev – chce-li vzít vážně šíři biblického kánonu i rozmanitost své dnešní zkušenosti – potřebuje naslouchat jak svědectví o mimořádných Bo-

³⁵ Douglas Jacobsen, *Thinking in the Spirit*, Bloomington: Indiana University Press, 2003, 357.

³⁶ Pentekostalisty v tomto ohledu kritizoval např. již John R. W. Stott, *Baptism and Fullness: The Work of the Holy Spirit Today*, Leicester: IVP, 1964, 1977, 64–75.

žích činech, tak o Boží síle a vytrvalosti víry, jež je k dispozici tváří v tvář absenci zázraku. Prožitek jednoho křesťana – byť autentický – jen tak beze všeho sotva implikuje, že se jej právě v této podobě dostane i ostatním.

Avšak samotné hledání či dosvědčování náboženské zkušenosti je podle Písma legitimní. V evangeliích a knize Skutků se počítá s tím, že lidem stojícím vně Božího království bude poskytnuta „ochutnávka“, která jim umožní experimentálně si ověřit, že mají co do činění se skutečností jiného řádu.³⁷ Rezignace na tuto oblast vedla během dějin církve k dlouhé řadě pokusů dokázat existenci křesťanského Boha racionální argumentací. Ne snad, že by tyto snahy zůstaly zcela bez užitku, ale neposkytly definitivní pádný důkaz, před nímž by se musel každý myslící člověk sklonit.³⁸ Tato skutečnost nám pomůže lépe ocenit biblickou zvěst o Bohu, který přichází za člověkem a dává se mu poznat v osobním setkání. Právě z tohoto úhlu lze nahlížet charismatické zkušenosti.

---

³⁷ „Okuste a užijte, že Hospodin je dobrý“ (Ž 34,9), „zkuste mne“ (Mal 3,10 kral.), „zvěstujte Janovi, co jste viděli a slyšeli“ (L 7,22). „Když vejдете do některého domu, řekněte nejprve: ‚Pokoj tomuto domu!‘ A přijmou-li pozdrav pokoje, váš pokoj na nich spočine“ (L 10,5–6).

³⁸ Alasdair MacIntyre, *Difficulties in Christian Belief*, New York: SCM, 1959, 77, 79.